

INSTITUCIONET MUZEALE TË FERIZAJIT: MUZEU I QYTETIT

Nëntor, 2025

INSTITUCIONET MUZEALE TË FERIZAJIT: MUZEU I QYTETIT

Autore: Arta Januzi Cana, Flaka Xërxa Beqiri, Blerta Breznica, Marigona Rexha

Botues: EC Ma Ndryshe

Rr. Fehmi Lladrovci Nr.67, Prizren, Rr. Xhemajl Mustafa 9/1 LL-4 Nr.7

www.ecmandryshe.org

info@ecmandryshe.org

029 222 771

Hulumtimi “Institucionet Muzeale të Ferizajit: Muzeu i Qytetit” u realizua në kuadër të projektit “Trashëgimia kulturore për të gjithë: Ruajtja, edukimi, zhvillimi dhe inovacioni” përkrahur nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit.

Përmbajtja dhe qëndrimet e paraqitura këtu nuk përfaqësojnë qëndrimin zyrtar të donatorëve.

REPUBLIKA E KOSOVËS
MINISTRIA E KULTURËS, RINISË
DHE SPORTIT

PËRMBAJTJA

 KONTEKSTI: FERIZAJ DHE TRASHËGIMIA E TIJ URBANE-KULTURORE

 HISTORIKU I SHKURTËR I MUZEUT TË QYTETIT TË FERIZAJT

 TIPOLOGJIA, ORGANIZIMI HAPËSINOR DHE QASSHMËRIA

3.1. TIPOLOGJIA DHE ORGANIZIMI I BRENDSHËM

3.2. QASSHMËRIA FIZIKE

3.3. LËVIZJA DHE PËRVOJA E VIZITORIT

 STRUKTURAT, SEKTORËT DHE KOLEKSIONI

4.1. SEKTORI I ARKEOLOGJISË

4.2. SEKTORI I ETNOLOGJISË

4.3. SEKTORI I HISTORISË

4.4. ORIGJINA E EKSPONATEVE

 OPERIMI, ADMINISTRIMI DHE SHËRBIMET

 ROLI DHE RËNDËSIA E MUZEUT TË QYTETIT TË FERIZAJIT

 GJENDJA FIZIKE DHE SFIDAT KRYESORE

 REKOMANDIME PËR ZHVILLIM

 PËRFUNDIME

 PËR EC

 SHTOJCA 1: DOKUMENTIMI DHE ANALIZA E INSTITUCIONEVE MUZEALE TË FERIZAJIT:
MUZEU I QYTETIT – PJESA GRAFIKE

Institucionet Muzeale të Qytetit të Ferizajit – Muzeu i Qytetit

1. Konteksti: Ferizaj dhe trashëgimia e tij urbane-kulturore

Ferizaj është një nga qytetet kryesore të Kosovës, i vendosur në juglindje të vendit përgjatë korridorit rrugor dhe hekurudhor që lidh Prishtinën me Shkupin. Kjo pozitë gjeografike e ka shndërruar në një nyje të rëndësishme të transportit, komunikimit dhe shkëmbimit ekonomik mes rajoneve të ndryshme, duke e bërë qytetin një pikë takimi për njerëz, mallra dhe ide.

Edhe pse si qytet modern Ferizaj lidhet ngushtë me ndërtimin e hekurudhës Mitrovicë–Selanik në vitin 1873, rrethinat e tij dëshmojnë një vazhdimësi shumë më të gjatë të banimit. Gjurmët arkeologjike dhe burimet historike flasin për praninë e komuniteteve njerëzore që nga periudhat parahistorike, përmes epokës ilire e romake, e deri në mesjetë. Brenda vetë strukturës urbane të qytetit, trashëgimia materializohet edhe përmes elementeve të veçanta simbolike, si afërsia fizike mes Xhamisë së Madhe dhe Katedrales Ortodokse në qendër të Ferizajt. Kjo afërsi,

e pazakontë në peizazhin urban rajonal, shpesh lexohet si figurë e bashkëjetesës ndërkomunitare dhe si shenjë vizuale e historisë së ndërlikuar, por edhe të ndërthurur të qytetit.

Përveç shtresimeve historike, sot Ferizaji njihet për dinamizmin e jetës së tij kulturore bashkëkohore. Festivale, ngjarje artistike dhe iniciativa të artit publik, si MuralFest, kanë kontribuar në transformimin e hapësirave urbane, duke i dhënë qytetit një identitet vizual të rinovuar. Murale, instalacione dhe aktivitete kulturore e kanë kthyer qytetin në një laborator të hapur kreativ, ku tradita bashkëbisedon me artin e sotëm. Në këtë kontekst të gjallë kulturor, Muzeu i Qytetit të Ferizajt përbën pikën kryesore institucionale të ruajtjes, interpretimit dhe komunikimit të kësaj trashëgimie të shumëfishtë, duke e lidhur të shkuarën me të tashmen dhe të ardhmen e qytetit.

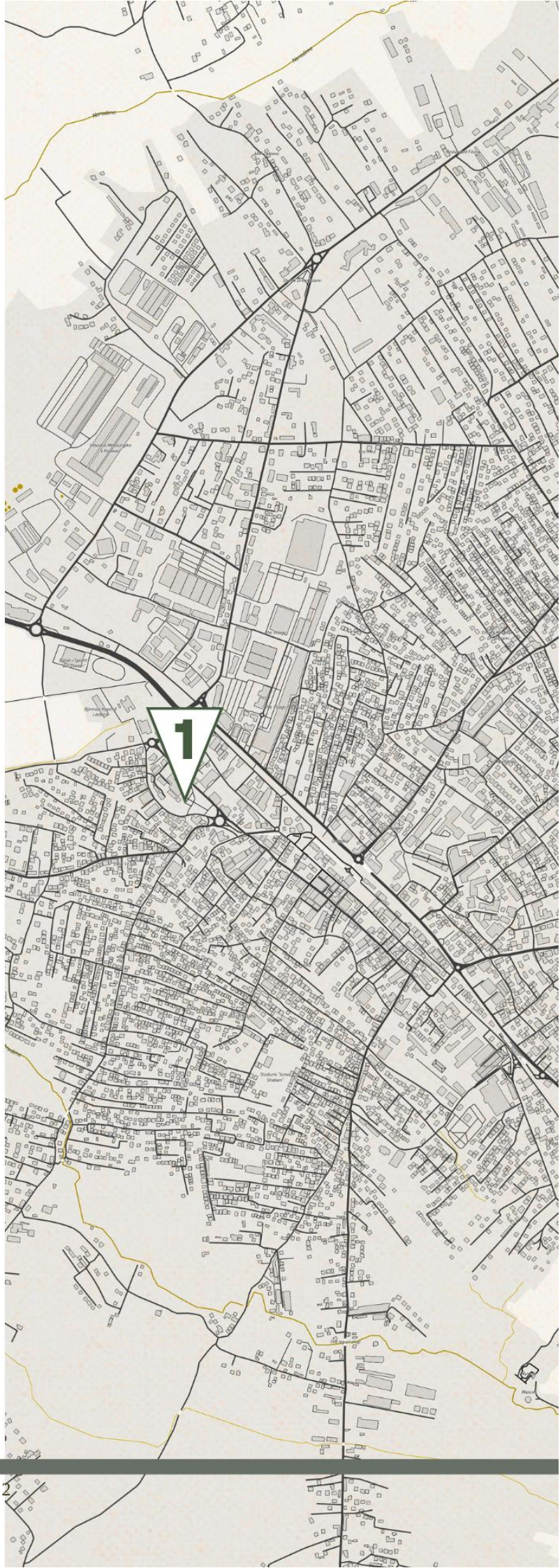

Fig. 1 Muzeu i Qytetit të Ferizajit,
vendndodhja në kontekst.
(Burimi: Autoret)

2. Historiku i shkurtër i Muzeut të Qytetit të Ferizajt

Muzeu i Qytetit të Ferizajt është themeluar në vitin 2011 nga Komuna e Ferizajt, si përgjigje ndaj nevojës në rritje për një institucion të dedikuar që do të merrej me ruajtjen, sistemimin dhe prezantimin e pasurive kulturore, historike, arkeologjike dhe etnologjike të rajonit. Themelohet në një moment kur rritet vetëdija për rëndësinë e trashëgimisë dhe për domosdoshmërinë e institucioneve publike që mund ta mbledhin, dokumentojnë dhe bëjnë të qasshme këtë trashëgimi për publikun.

Muzeu është i vendosur brenda objektit të Qendrës së Kulturës në Ferizaj, në të njëjtën ndërtesë ku funksionojnë edhe Galeria e Arteve dhe Qendra për Inovacion. Vetë ndërtesa ka një histori të veçantë: në të kaluarën ka shërbyer si kuzhinë e ish-ushtresë serbe dhe më pas është adaptuar për funksione kulturore. Ky transformim funksional i jep muzeut një shtresë shtesë kuptimore, pasi një hapësirë e lidhur dikur me një aparat ushtarak dhe me një regjistër tjetër të pushtetit është shndërruar në hapësirë të hapur civile, publike dhe edukative. Kështu, ndërtesa bëhet jo vetëm vend i ruajtjes së objekteve, por edhe vetë

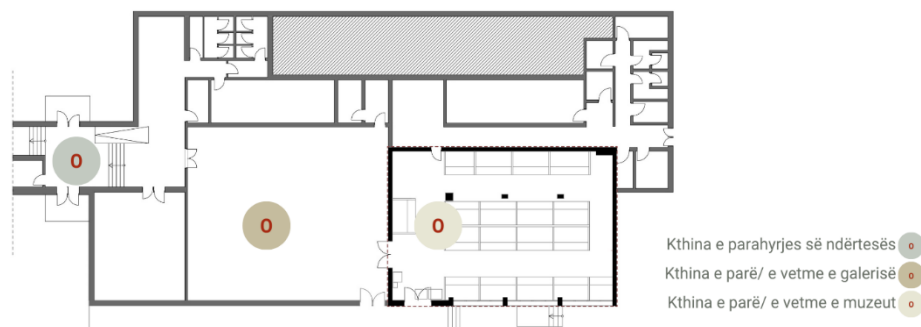
objekt interpretimi, një dëshmi e transformimeve politike dhe sociale që kanë prekur qytetin. Që prej themelimit, muzeu synon të shërbejë si vend dokumentimi dhe hulumtimi për studiuesit, por edhe si hapësirë edukimi për qytetarët, nxënësit dhe vizitorët. Në mungesë të muzeve të tjera në territorin e Ferizajt, ky institucion funksionon si muze i vetëm i qytetit, duke mbartur mbi vete rolin e një muzeu të përgjithshëm lokal, ku përfshihen dimensione të ndryshme të historisë dhe kulturës së rajonit.

Fig. 2 Muzeu i Qytetit të Ferizajt;
pamje nga jashtë.
(Burimi: Autoreti)

3. Tipologjia, organizimi hapësinor dhe qasshmëria

Fig. 3 Analiza e zhvillimit të hapësirave.
(Burimi: Autoret)

3.1. Tipologjia dhe organizimi i brendshëm

Muzeu i Qytetit të Ferizajt funksionon në një hapësirë të vetme ekspozuese, e cila ka tipologji lineare dhe një organizim të thjeshtë, që e bën orientimin intuitiv për vizitorët. Hapësira ekspozuese është e konceptuar si një korridor i gjatë, ku në të dy anët e tij shtrihen vitrinat, panelët dhe eksponatet, duke krijuar kështu një sekuencë lineare që e udhëheq vizitorin nga një temë në tjetrën.

Në këtë ambient relativisht të kufizuar, muzeu arrin të ekspozojë rreth një mijë eksponate. Një pjesë tjetër e koleksionit, që në total përfshin mbi 1300 artefakte, ruhet në depo për shkak të mungesës së hapësirës ekspozuese. Koleksioni i muzeut është i strukturuar në tri fusha kryesore: arkeologji, etnologji dhe histori. Këto fusha përbëjnë boshtin tematik të ekspozitës dhe reflektojnë tri dimensione kryesore të kujtesës së qytetit: të shkuarën më të largët

materiale, jetën tradicionale dhe dinamizmin historik të shekujve të fundit.

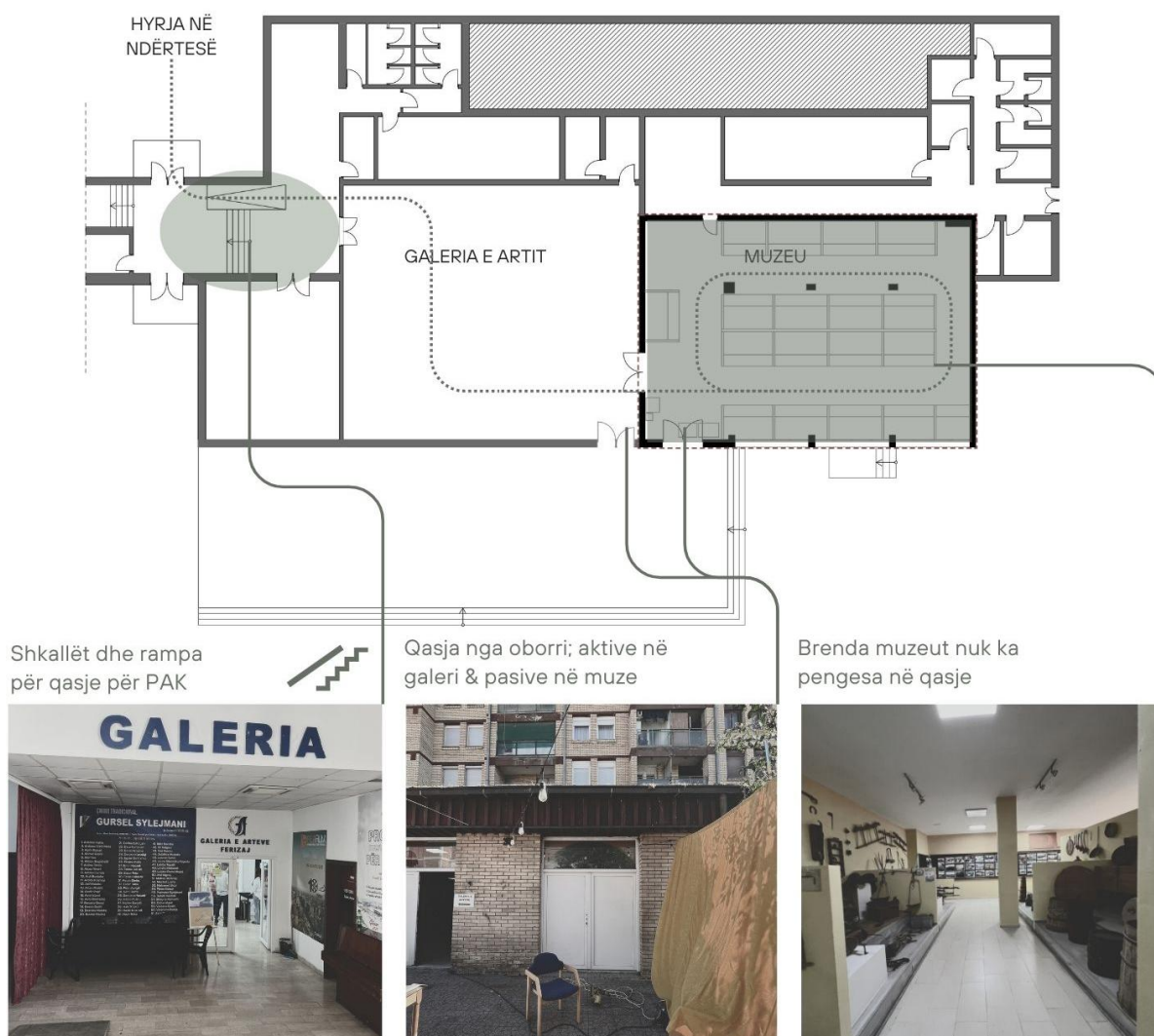
Në kushte ideale, këto tri sektorë do të ishin të organizuar në një vijimësi të qartë lineare, duke i lejuar vizitorët të ndjekin në mënyrë kronologjike rrjedhën e historisë: nga periudhat e hershme arkeologjike, te jeta tradicionale dhe më pas te ngjarjet historike moderne. Megjithatë, për shkak të pranisë së dritareve të mëdha dhe ndriçimit të fortë natyral, sidomos në njërën anë të hapësirës, sektori i arkeologjisë është zhvendosur dhe fragmentuar. Kjo ndërhyrje e detyruar ndikon në mënyrën se si lexohet ekspozita dhe e vështirëson krijimin e një narrative të qartë kronologjike dhe tematike, sidomos gjatë guidave të strukturuar ku kërkohet rrëfim linear dhe i lidhur. Për stafin, kjo do të thotë punë shtesë interpretative për të bashkuar elemente që fizikisht ndodhen në pjesë të ndryshme të hapësirës

3.2. Qasshmëria fizike

Nga aspekti i qasshmërisë për persona me aftësi të kufizuara, Muzeu i Qytetit të Ferizajt paraqet disa veçori pozitive në raport me shumë institucione të tjera muzeale në Kosovë. Hyrja nga ana e qytetit është pothuajse në nivel me tokën, çka e lehtëson hyrjen për personat që përdorin karrocë apo kanë vështirësi në ecje. Kjo eliminon pengesën e shkallëve në pikën e parë të kontaktit me ndërtesën dhe krijon ndjenjën e një hapësire më të hapur dhe mikpritëse.

Në brendësi, një rampë e dedikuar mundëson tejkalimin e disnivelit mes hyrjes dhe pjesës tjetër të objektit të Qendrës së Kulturës, duke krijuar një lidhje funksionale mes muzeut dhe institucioneve të tjera kulturore që ndodhen në të njëjtin kompleks. Vizitori mund të hyjë në muze si nëpërmjet hyrjes direkte nga jashtë, ashtu edhe nëpërmjet hyrjes së Galerisë së Arteve, gjë që e lejon një liri më të madhe lëvizjeje dhe e forcon ndjesinë e një kompleksi unik kulturor.

Fig. 4 Analiza e qasshmërisë. (Burimi: Autoret)

Megjithatë, pavarësisht këtyre elementeve pozitive, qasshmëria mbetet fushë me potencial të madh për përmirësim. Hapat e ardhshëm mund të përfshijnë standardizimin e rampave sipas normave bashkëkohore, vendosjen e sinjalistikës së brendshme të qartë e të lexueshme, përgatitjen e materialeve informuese në formate të ndryshme – si tekste me shkronja të mëdha, audioguida apo materiale në Braille – dhe krijimin e orientuesve vizualë që e ndihmojnë lëvizjen e vizitorëve në hapësirë. Të gjitha këto do ta bënin muzeun më gjithëpërfshirës dhe më të qasshëm për një spektër më të gjerë vizitorësh.

3.3. Lëvizja dhe përvoja e vizitorit

Për shkak të hapësirës relativisht të vogël dhe organizimit të qartë tematik, lëvizja brenda muzeut përjetohet si e lehtë dhe intuitive. Vizitori, sapo hyn në hapësirë, përballet me një rrjedhë ekspozimi që zakonisht nis me prezantimin e koleksionit arkeologjik dhe dëshmive të banimit të hershëm në rrethinat e Ferizajt. Këto objekte e vendosin menjëherë vizitorin në një raport me të kaluarën e largët, duke krijuar ndjenjën se qyteti që ai sheh sot mbështetet mbi shtresa të shumta historike.

Më tej, vizita kalon në seksionin etnologjik, ku paraqiten veshjet popullore, veglat e

punës, orenditë e shtëpisë dhe elemente të tjera të kulturës materiale tradicionale që dëshmojnë mënyrën se si kanë jetuar banorët e zonës. Këtu përvoja është më e afërt me jetën e përditshme të brezave të kaluar dhe krijon një urë mes kujtesës familjare dhe asaj kolektive. Në fund, vizita përmbyllet te sektori i historisë, i cili fokusohet në periudhat më të vona, në zhvillimet urbane dhe në historinë politike e shoqërore të shekujve të fundit, përfshirë periudha të rëndësishme të shekullit XX dhe kohës pas vitit 1999.

Një element i veçantë i përvojës së vizitës është roli i drejtorit aktual të muzeut, i cili ushtron njëkohësisht funksionin e udhëheqësit institucional dhe të ciceronit. Pothuaj çdo vizitë e organizuar varet nga prania e tij fizike dhe nga aftësia e tij për të rrëfyer historinë e eksponateve. Kjo e bën eksperiencën shumë personale dhe të gjallë, pasi interpretimi i tij ngjizet me përvojën e drejtpërdrejtë të punës në muze. Në të njëjtën kohë, ky dyzim roli e bën funksionimin e muzeut të varur nga një individ i vetëm dhe e vë në pah mungesën e burimeve njerëzore të mjaftueshme për të mbuluar në mënyrë të qëndrueshme funksionet e interpretimit, edukimit dhe menaxhimit.

4. Strukturat, sektorët dhe koleksioni

4.1. Sektori i Arkeologjisë

Sektori i arkeologjisë përbën një nga shtyllat themelore të muzeut. Ai ruan dhe ekspozon gjetje nga një sërë lokalitetesh arkeologjike në rrethinën e Ferizajt, ndër të cilat veçohet Varoshiti (Varosh), ku është dëshmuar një vendbanim neolitik. Gjetje të tjera vijnë nga lokalitete që mbulojnë periudha të ndryshme historike, duke filluar nga antikiteti e deri në mesjetën e hershme, dhe e vendosin rajonin në hartën e qartë të zhvillimeve të rëndësishme historike në Kosovë.

Koleksioni arkeologjik përfshin fragmente enësh qeramike, vegla pune prej guri dhe metali, elemente arkitektonike dhe objekte të tjera që japin informacione mbi teknologjitë e prodhimit, ritualet e përditshme dhe mënyrën e organizimit të jetës së komuniteteve të hershme. Përmes këtyre objekteve, vizitori mund të imagjinojë mjediset e banesave të hershme, format e ekonomisë shtëpiake dhe raportin e njeriut me mjedisin në kohë të ndryshme.

Megjithëse ky sektor ka vlerë të veçantë shkencore dhe edukative, ai aktualisht përballet me vështirësi në prezantim. Fragmentimi hapësinor i eksponateve, i

diktuar nga ndriçimi natyror jo i kontrolluar dhe nga kufizimet arkitektonike, e bën më të vështirë organizimin e një narrative të qartë kronologjike. Po ashtu, mungesa e teksteve interpretative të detajuara kufizon mundësinë që vizitori jo specialist të kuptojë në thellësi kontekstin e objekteve. Këta faktorë e shndërrojnë sektorin e arkeologjisë në një fushë me potencial të madh për zhvillim të mëtejshëm kuratorial dhe edukativ.

4.2. Sektori i Etnologjisë

Sektori i etnologjisë mbledh objekte që pasqyrojnë mënyrën e të jetuarit të banorëve të Ferizajt dhe zonës përreth në periudha të ndryshme të shekullit XX dhe më herët. Ai përfshin veshje popullore dhe kostume solemne, të cilat tregojnë për rastet e veçanta të jetës shoqërore, por edhe për ndarjen gjinore, statusin dhe identitetin lokal. Përveç veshjeve, në këtë sektor ruhen edhe objekte të kulturës materiale të amvisërisë, si orendi të brendshme, vegla gatimi dhe elemente të mobilimit, të cilat e bëjnë të prekshme atmosferën e shtëpive tradicionale.

Veglat e punës dhe mjetet artizanale që ruhen në këtë sektor dëshmojnë për praktika të ndryshme të punës, nga bujqësia te zanatet e ndryshme, duke dokumentuar kështu ekonominë tradicionale të zonës. Po ashtu, elementet e kulturës së banesës tradicionale – si detaje të arkitekturës së brendshme, tekstile shtëpiake, stoli dhe objekte rituale – shpalosin dimensionin simbolik dhe estetik të jetës së përditshme. Këto artefakte japin informacion për strukturën familjare, ritualet e kalimit si dasmat dhe ceremonitë e tjera, si dhe për botëkuptimin tradicional të komuniteteve lokale.

Një aspekt i rëndësishëm i këtij sektori është fakti që një pjesë e eksponateve vijnë si dhurata nga familje të ndryshme të Ferizajt. Kjo reflektohet edhe në etiketat shoqëruese të objekteve, ku përmenden emrat e familjeve donatore. Në këtë mënyrë, krijohet një marrëdhënie e drejtpërdrejtë mes qytetarëve dhe muzeut: objekti nuk është thjesht artefakt muzeal, por bart edhe kujtesën familjare dhe private, e cila bëhet pjesë e kujtesës kolektive të qytetit.

Fig. 5 Pamje nga sektorë të ndryshëm të Muzeut.
(Burimi: Autoret)

4.3. Sektori i Historisë

Sektori i historisë përqendrohet në periudhat më të vona historike dhe dokumenton proceset politike, shoqërore dhe urbane që kanë formësuar Ferizajn siç e njohim sot. Ai përfshin dokumente, fotografi dhe objekte nga periudhat e ndryshme të shekullit XX, duke nisur nga fazat e vona të periudhës osmane, përmes kohës së Mbretërisë Jugosllave, Jugosllavisë socialiste, deri te zhvillimet e pas luftës së fundit në Kosovë dhe periudha pas vitit 1999.

Materialet historike që ekspozohen japin dëshmi për transformimet në infrastrukturë, zhvillimin e hekurudhës dhe rrugëve, ndryshimet në peizazhin urban, por edhe për jetën e përditshme të qytetarëve në periudha të ndryshme regjimesh politike. Artefaktet që lidhen me momente kyçe të historisë së re si lufta, tranzicioni politik dhe ndryshimi i sistemeve, e bëjnë këtë sektor një pikë reference për ata që duan të kuptojnë më mirë historinë e Ferizajt brenda kornizës së historisë moderne të Kosovës.

Përmes këtij sektori, historia lokale e Ferizajt vendoset në një marrëdhënie dialogu me proceset më të gjera rajonale dhe kombëtare. Kjo e bën muzeun jo vetëm vend të kujtesës, por edhe një mjet të rëndësishëm për studime të mëtejshme dhe

për edukimin e brezave të rinj, të cilët përballen me të kaluarën përmes objekteve dhe rrëfimeve të materializuara në ekspozitë.

4.4. Origjina e eksponateve

Koleksioni i muzeut është formuar përmes disa kanaleve të ndryshme. Një pjesë e madhe e objekteve është mbledhur në mënyrë aktive nga stafi i muzeut, përmes kërkimeve në terren, bashkëpunimeve me komunitetin lokal dhe identifikimit të objekteve me vlerë historike e kulturore. Një burim tjetër shumë i rëndësishëm janë dhurimet: familje të ndryshme të Ferizajt kanë dorëzuar objekte në muze, duke i besuar institucionit ruajtjen afatgjatë të kujtimeve të tyre materiale. Këto dhurime shpesh shënohen në etiketat e eksponateve, gjë që e fuqizon ndjenjën e pronësisë komunitare dhe e bën muzeun një projekt të përbashkët të qytetit.

Në vitet e fundit, koleksioni është sistemuar dhe inventarizuar në bashkëpunim me profesorë të Antropologjisë nga Universiteti i Prishtinës. Ky proces i inventarizimit përbën një hap të rëndësishëm drejt standardizimit profesional të menaxhimit të trashëgimisë, duke siguruar që çdo eksponat të ketë një identitet të dokumentuar, një histori të qartë dhe një vend të përcaktuar brenda koleksionit të përgjithshëm.

5. Operimi, administrimi dhe shërbimet

Muzeu i Qytetit të Ferizajt, i themeluar në vitin 2011, funksionon si muze komunal dhe është pjesë e strukturës së Qendrës së Kulturës së qytetit. Ai vepron brenda një kuadri institucional lokal, ku përgjegjësitë për menaxhim, programe dhe mirëmbajtje lidhen ngushtë me politikat kulturore të komunës. Orari i punës është nga e hëna në të premte, 08:00-16:00, duke reflektuar funksionimin brenda orarit zyrtar të administratës publike. Me lajmërim paraprak, muzeu hapet edhe gjatë fundjavës. Vizita me ciceron zgjat 20–30 minuta dhe ofrohet në shqip dhe anglisht.

Stafi i muzeut është i kufizuar. Drejtori i institucionit, ndër të tjera, mbulon edhe rolin e ciceronit dhe të kujdestarit të ekspozitës, duke kombinuar detyra menaxheriale, kuratoriale dhe interpretative. Mungesa e stafit të specializuar në muzeologji, konservim dhe edukim muzeal kufizon mundësinë për zhvillimin e programeve të larmishme edukative e hulumtuese dhe e bën institucionin të varur nga angazhimi i vetëm një personi, i cili duhet t'i mbulojë disa funksione në të njëjtën kohë.

Regjistrimi i vizitorëve realizohet në mënyrë mekanike, përmes një regjistri

manual që mbahet nga vetë udhëheqësi i muzeut. Nuk ka ende një sistem digjital për menaxhimin e vizitave apo për analizimin e statistikave të frekuentimit, gjë që e vështirëson hartimin e politikave afatgjata të programimit dhe marketingut kulturor. Megjithatë, edhe në këto kushte, praktika e shënimit të vizitave dëshmon për një përpjekje për ta ruajtur lidhjen me publikun dhe për ta dokumentuar reagimin ndaj aktivitetit të muzeut.

Pozita e muzeut në qytet është shumë e favorshme. Duke qenë pjesë e Qendrës së Kulturës, ai ndodhet në një pikë qendrore, lehtësisht e arritshme për këmbësorët dhe vizitorët që frekuentojnë hapësirën publike të Ferizajt. Kjo e vendos muzeun në një rrjedhë të natyrshme të lëvizjeve të përditshme të qytetarëve dhe e bën potencialisht pjesë të itinerareve të tyre të zakonshme. Një mangësi e rëndësishme deri vonë ishte vizibiliteti i kufizuar në hartat online: muzeu nuk kishte një shenjim të qartë në platforma si Google Maps, çka e bënte më të vështirë gjetjen e tij për vizitorët e huaj. Gjatë vizitës në terren, kjo çështje u adresua bashkërisht, duke e vendosur muzeun në hartë dhe duke hedhur një hap konkret drejt rritjes së qasjes digjitale dhe orientimit më të lehtë për publikun.

6. Roli dhe rëndësia e Muzeut të Qytetit të Ferizajit

Muzeu i Qytetit të Ferizajt ka një rëndësi të shumëfishtë për komunitetin dhe përtej tij. Së pari, në nivel të identitetit kulturor, ai përfaqëson një bagazh të pa kontekstueshëm të kujtesës kolektive të qytetit. Nëpërmjet eksponateve, dokumenteve dhe rrëfimeve, muzeu i lidh banimet e hershme të rajonit me jetën tradicionale dhe zhvillimet moderne urbane, duke ofruar një narrativë ku shtresat historike ndërthuren dhe ndërtojnë një identitet të artikuluar qytetar dhe rajonal.

Në aspektin arsimor dhe edukativ, muzeu vepron si një platformë e hapur për nxënës, studentë dhe studiues. Ai ofron mundësi për të mësuar mbi historinë, arkeologjinë dhe etnologjinë e Ferizajt në mënyrë të drejtpërdrejtë, përmes kontaktit me objektet dhe përmes interpretimit të specializuar. Vizitat e organizuara shkollore, kur janë të mundshme, shërbejnë si një formë e rëndësishme edukimi joformal dhe i ndihmojnë të rinjtë të krijojnë një lidhje emocionale dhe intelektuale me trashëgiminë e vendit të tyre.

Në fushën e turizmit kulturor, muzeu, falë pozicionit të tij urban dhe koleksionit të pasur, ka potencial të jetë një nga ndalesat kryesore në itineraret turistike të Ferizajt. Ai mund të lidhë vizitorët me monumentet fetare, me artin publik, me historinë e hekurudhës dhe me elementet e tjera të peizazhit lokal, duke ofruar një kuptim më të plotë të qytetit si destinacion. Si pjesë e një rrjeti më të gjerë të institucioneve kulturore dhe iniciativave artistike, muzeu mund të funksionojë si pikë orientimi dhe interpretimi për ata që duan të njohin Ferizajn më në thellësi.

Së fundi, nga perspektiva e komunitetit, muzeu mund të shihet si hapësirë dialogu dhe kujtese aktive. Kontributet e qytetarëve në formë dhuratash, bashkëpunimet me shkollat dhe ngjarjet publike e bëjnë atë një vend ku historia nuk është vetëm e ekspozuar, por edhe e negociuar, e rishikuar dhe e përjetuar së bashku. Në këtë kuptim, muzeu shërben si një arenë ku identitetet individuale dhe kolektive takohen dhe bashkëbisedojnë.

7. Gjendja fizike dhe sfidat kryesore

Pavarësisht potencialit të madh, Muzeu i Qytetit të Ferizajt përballët me një sërë sfidash strukturore, funksionale dhe institucionale që ndikojnë drejtpërdrejt në cilësinë e punës së tij.

Një nga problemet kryesore lidhet me infrastrukturën e papërshtatshme dhe hapësirën e kufizuar. Hapësira aktuale muzeale është e vogël në raport me volumin e koleksionit, çka bën që një pjesë e ekspozateve të mbetet e paekspozuar ose të prezantohet në kushte jo optimale. Ndërtesa, dikur e konceptuar si kuzhinë ushtarake, nuk është projektuar fillimisht si hapësirë muzeale dhe, për rrjedhojë, nuk i përmbush plotësisht standardet bashkëkohore të ruajtjes, depozitimit dhe ekspozimit të objekteve të trashëgimisë.

Një sfidë tjetër e rëndësishme është ndriçimi jo adekuat. Dritaret e mëdha dhe diellëzimi i drejtpërdrejtë krijojnë rrezik për vjetrimin e ekspozateve, sidomos kur bëhet fjalë për materiale organike, tekstile, letër dhe objekte të tjera të ndjeshme ndaj

dritës. Pavarësisht përpjekjeve për të përdorur perde dhe mjete të tjera mbrojtëse, kontrolli i ndriçimit natyror mbetet i pamjaftueshëm dhe kërkon ndërhyrje të specializuara.

Mungesa e digjitalizimit është një tjetër problem kyç. Aktualisht nuk ekziston një sistem elektronik i regjistrimit të vizitorëve dhe as një databazë digjitale publike e koleksionit. Kjo e kufizon qasjen në informacion si për studiuesit, ashtu edhe për publikun e gjerë, si dhe pengon ndërtimin e strategjive afatgjata të komunikimit dhe promovimit.

Burimet njerëzore janë po ashtu të pamjaftueshme. Drejtori i muzeut është i detyruar të mbulojë funksione të shumta; menaxheriale, kuratoriale dhe interpretative, duke e bërë funksionimin e institucionit të varur nga një individ i vetëm. Mungesa e stafit të specializuar në muzeologji, edukim muzeal, komunikim publik dhe konservim e vështirëson zhvillimin e programeve të reja dhe ul fleksibilitetin e muzeut për të reaguar ndaj nevojave të ndryshme të publikut.

Në nivel më të gjerë, kujdesi institucional ndaj trashëgimisë kulturore vlerësohet si i mangët. Muzeu vepron në një kontekst ku mbështetja financiare dhe strategjike nuk është e mjaftueshme për të garantuar një zhvillim të qëndrueshëm afatgjatë. Vizibiliteti dhe promovimi i ulët, i pasqyruar ndër të tjera në mungesën e shenjimit adekuat në hartat publike dhe në mungesën e një identiteti të konsoliduar digjital, e kufizojnë dukshmërinë e muzeut në nivel lokal, kombëtar dhe ndërkombëtar. Që prej fillimit të tij, është artikuluar shpesh nevoja për ta zhvendosur muzeun në një hapësirë më të përshtatshme, por kjo kërkesë mbetet ende e paadresuar në mënyrë strukturore.

8. Rekomandime për zhvillim

Për ta shndërruar Muzeun i Qytetit të Ferizajt në një qendër bashkëkohore të trashëgimisë kulturore dhe në një pol të rëndësishëm turistik e edukativ, nevojitet një qasje e integruar zhvillimore që të përfshijë disa nivele ndërhyrjesh.

1. Kërkohet një plan i qartë për rilokimin ose ndërtimin e një objekti të ri muzeal. Një hapësirë më e gjerë dhe e menduar posaçërisht për funksionet muzeale do të lejonte krijimin e ekspozitave më të plota, hapësira më të sigurt depozitimi dhe ambiente të posaçme për restaurim e konservim. Siç dëshmojnë praktikrat nga rastet e tjera në Kosovë, mund të shqyrtohet edhe shfrytëzimi i një ndërtese me vlerë të veçantë historike – p.sh. një shtëpie qytetare të rëndësishme – e cila, e adaptuar si muze, do ta fuqizonte dimensionin simbolik të institucionit dhe do ta lidhte më ngushtë me historinë e qytetit.
2. Është e nevojshme përmirësimi i kushteve fizike dhe teknike të ekspozitës. Kjo përfshin kontrollin e ndriçimit nëpërmjet përdorimit të xhamave filtrues UV, perdeve teknike dhe ndriçimit artificial të

kontrolluar, si dhe përmirësimin e kushteve mikroklimatike, temperaturës dhe lagështisë, për të garantuar ruajtjen afatgjatë të eksponateve. Një rikonceptim i skemës së ekspozimit do të mundësonte krijimin e një rrjedhe më të qartë kronologjike dhe tematike, duke ia lehtësuar vizitorit kuptimin e narrativës së përgjithshme.

3. Digjitalizimi i koleksionit dhe shërbimeve është një tjetër hap i domosdoshëm. Krijimi i një sistemi digjital për katalogimin e eksponateve, zhvillimi i një arkive online dhe i një katalogu publik me mundësi kërkimi sipas sektorëve, periudhave dhe temave, si dhe zbatimi i një sistemi elektronik për regjistrimin e vizitorëve dhe analizimin e statistikave të frekuentimit do ta rrisnin ndjeshëm aksesin në muze dhe do të forconin rolin e tij në rrjetet e kërkimit dhe të edukimit.
4. Në planin edukativ dhe komunitar, muzeu ka nevojë të zhvillojë programe të strukturuar edukative dhe interaktive: guida tematike për shkollat, fletë-puna, punëtori praktike, biseda publike, ekspozita

të përkohshme dhe aktivitete për fëmijë e të rinj. Përdorimi i elementeve multimediale si ekrane, audio, video dhe, potencialisht, teknologjive të realitetit të shtuar (AR) mund ta bëjnë përvojën muzeale më dinamike dhe më tërheqëse për audienca të ndryshme.

5. Forcimi i kapaciteteve njerëzore është po ashtu i domosdoshëm. Punësimi i muzeologëve, konservatorëve, edukatorëve muzealë dhe specialistëve të komunikimit do ta çlironte drejtorin nga barra e funksioneve të shumta dhe do të mundësonte një ndarje më profesionale të përgjegjësisë. Trajnimet e vazhdueshme për stafin ekzistues në fushat e interpretimit, kurimit, menaxhimit të koleksioneve dhe qasshmërisë për personat me aftësi të kufizuara do ta ngrinin cilësinë e shërbimeve dhe do ta bënin muzeun më gjithëpërfshirës.
6. Në fushën e promovimit dhe integritetit në rrjetet turistike, muzeu mund të forcojë praninë e tij në

platformat online dhe në guidat turistike, të ndërtojë partneritete me agjenci turistike, festivale lokale dhe ngjarje kulturore, si dhe të prodhojë materiale promovuese si broshura, harta tematike dhe guida të qytetit me fokus muzeun dhe trashëgiminë.

7. Së fundi, përfshirja e komunitetit duhet të mbetet në zemër të strategjive të zhvillimit. Kjo mund të realizohet përmes fushatave publike për nxitjen e dhurimeve (“Sill historinë tënde në muze”), organizimit të aktiviteteve të përbashkëta me shoqata kulturore, shkolla dhe organizata rinore, si dhe krijimit të një bordi këshillues ku të përfaqësohen komuniteti, ekspertët dhe institucionet lokale. Në këtë mënyrë, muzeu do të mbetet një institucion i rrënjosur në jetën e qytetit dhe jo një hapësirë e izoluar nga komuniteti që e rrethon.

9. Përfundime

Muzeu i Qytetit të Ferizajt përfaqëson një nyje thelbësore të kujtesës historike dhe të identitetit kulturor të këtij qyteti. Edhe pse i vendosur në një hapësirë të kufizuar dhe duke operuar me burime të pakta, ai arrin të ruajë dhe të prezantojë rreth një mijë eksponate, të cilat, së bashku me pjesën tjetër të koleksionit, dëshmojnë për pasurinë e trashëgimisë arkeologjike, etnologjike dhe historike të rajonit.

Potenciali i muzeut për të qenë një qendër referimi në nivel lokal dhe rajonal është i madh. Megjithatë, realizimi i këtij potenciali kërkon një vizion të qartë zhvillimor, investime në infrastrukturë, digjitalizim të koleksioneve dhe shërbimeve, rritje të kapaciteteve profesionale dhe një përfshirje aktive të komunitetit.

Nëse muzeu vendoset në zemër të strategjive të zhvillimit kulturor dhe turistik të Ferizajt, dhe nëse rekomandimet e përmendura më sipër adresohen në mënyrë sistematike, ai mund të shndërrohet në një shembull pozitiv të transformimit të trashëgimisë në resurs aktiv për edukim, zhvillim dhe bashkëjetesë shoqërore. Në këtë mënyrë, Muzeu i Qytetit të Ferizajt nuk do të jetë vetëm një vend ku ruhen objektet e së shkuarës, por një hapësirë e gjallë ku historia, kultura dhe komuniteti takohen dhe ndërtojnë së bashku të ardhmen e qytetit.

PËR EC

EC Ma Ndryshe është organizatë me bazë në komunitet, e themeluar në vitin 2006, që angazhohet për zhvillim të qëndrueshëm me qasje gjithëpërfshirëse.

Aktivizmi i EC-it synon një Kosovë ku qeverisja demokratike është pjesëmarrëse, transparente dhe llogaridhënëse, duke siguruar që institucionet, komunitetet dhe palët e interesit të punojnë së bashku drejt një zhvillimi të qëndrueshëm.

Ky vizion promovon vendimmarrjen gjithëpërfshirëse, politika më të fuqishme dhe përfshirje më të madhe të publikut, duke siguruar që qëndrueshmëria të jetë pjesë përbërëse e qeverisjes si në nivel lokal, ashtu edhe në atë kombëtar.

Përmes koordinimit më të mirë institucional, hartimit të politikave të bazuara në dëshmi dhe angazhimit qytetar, angazhimi i EC-së synon të kapërcejë hendekun mes komuniteteve dhe institucioneve, duke siguruar që qeverisja e mirë të sjellë ndryshime të prekshme dhe afatgjata.

Deklarata e vizionit

“Fuqizimi i një Kosove elastike dhe gjithëpërfshirëse, ku komunitetet në mënyrë aktive formojnë institucione të qëndrueshme, të digjitalizuara dhe të ndërgjegjshme”.

Deklarata e misionit

“EC Ma Ndryshe përkrah qeverisjen demokratike dhe zhvillimin e qëndrueshëm në Kosovë duke nxitur zhvillimin e qëndrueshëm socioekonomik, kulturor dhe të gjelbër përmes edukimit digjital, kujdestarisë mjedisore, mobilizimit të komuniteteve, avokimit për vendimmarrje publike me pjesëmarrje dhe kultivimit të partneriteteve strategjike”.

SHTOJCA 1: DOKUMENTIMI DHE ANALIZA E INSTITUCIONEVE
MUZEALE TË FERIZAJIT: MUZEU I QYTETIT

PJESA GRAFIKE

PËRMBAJTJA

01 MUZEU I QYTETIT TË FERIZAJIT

- SITUACIONI, VENDOSJA NË KONTEKST URBAN
- PLANIMETRITË/ PRERJE / FASADA
- DOKUMENTIMI I GJENDJES EKZISTUESE/ FOTOGRAFITË
- IDENTIFIKIMI I PENGESAVE NË QASSHMËRI
- ZHVILLIMI I HAPËSIRAVE
- ANALIZA E LËVIZJES SË VIZITORËVE

LEGIENDA:

 MUZEU I FERIZAJIT

FERIZAJI

23

01

MUZEU I QYTETIT TË FERIZAJIT

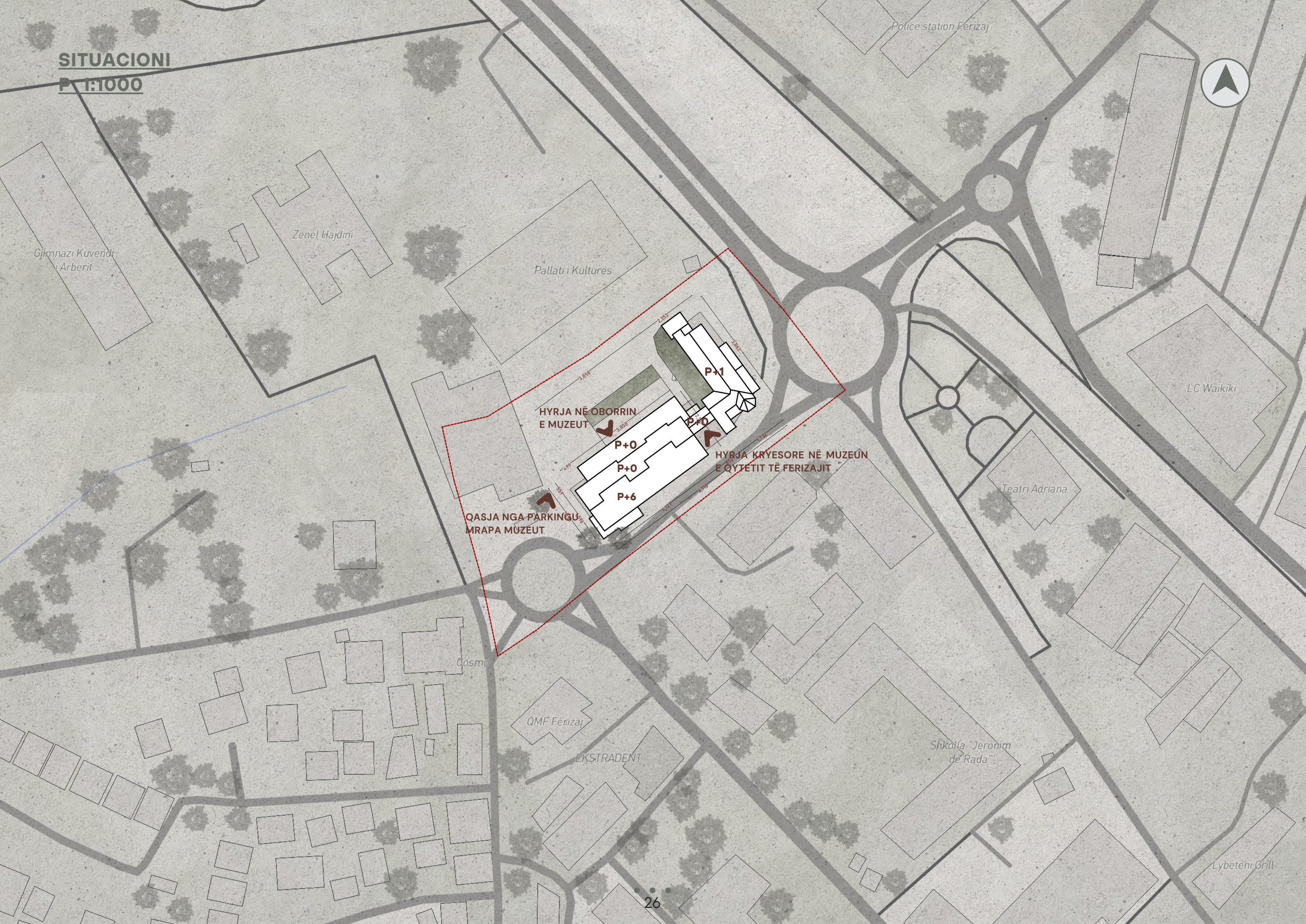

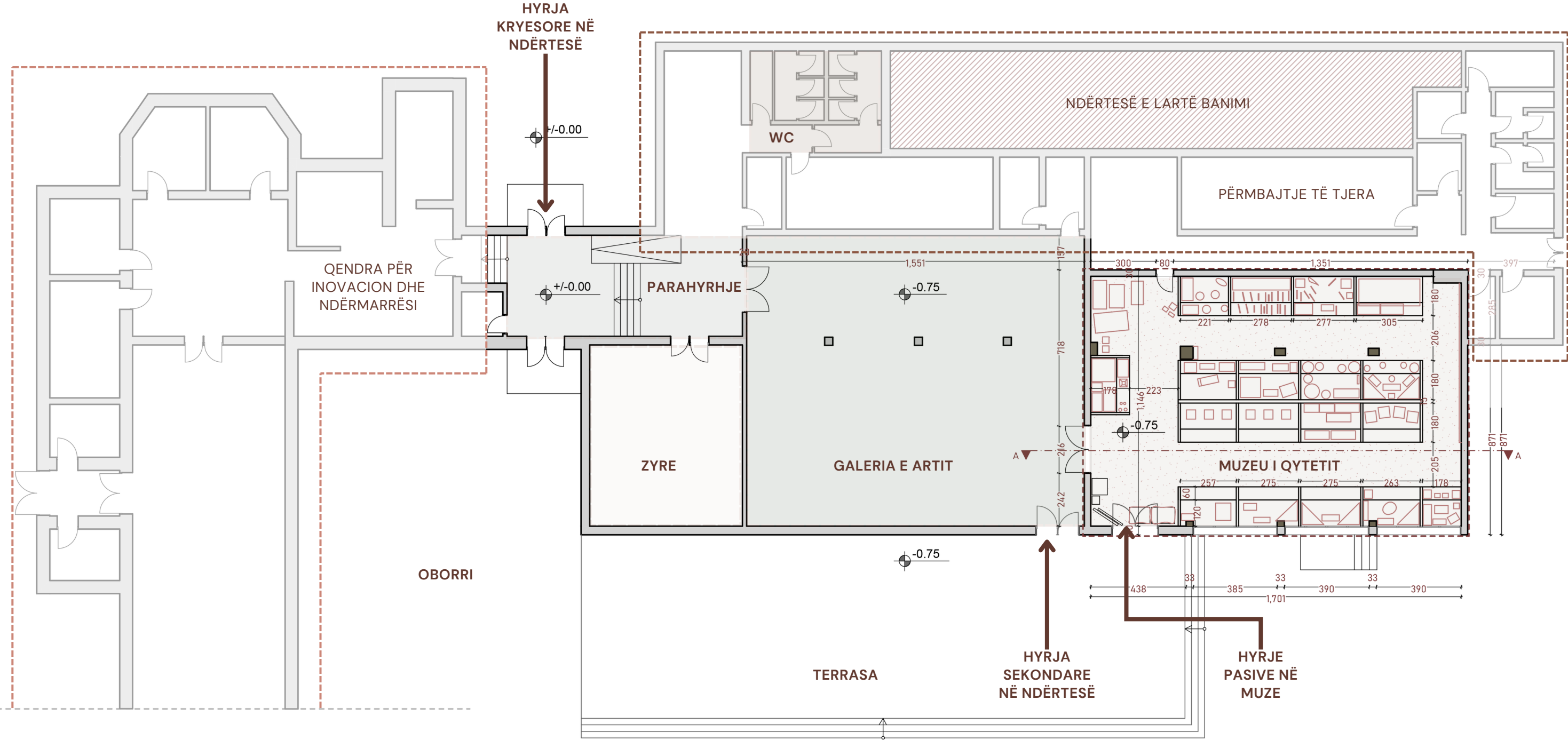
MUZEU I FERIZAJIT

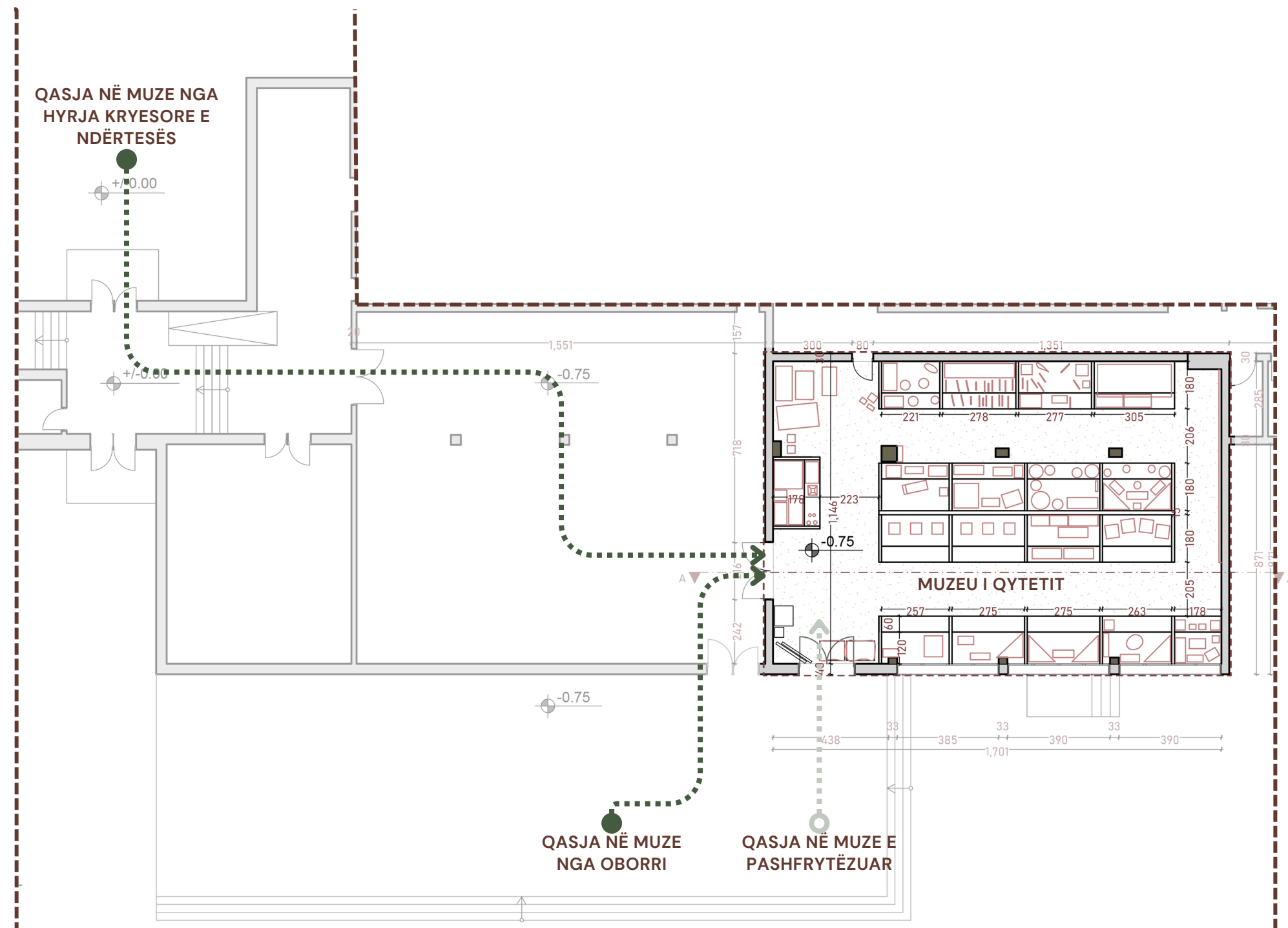

Muzeu i Qytetit të Ferizajt është një ndër institucionet më të rëndësishme të trashëgimisë kulturore lokale, i themeluar në vitin 2011 nga Komuna e Ferizajt. Krijimi i tij erdhi si përgjigje ndaj mungesës së një hapësire të dedikuar për ruajtjen dhe prezantimin e pasurive kulturore, historike dhe etnografike të rajonit. Ndodhet në një prej ndërtesave të vjetra të qytetit, njëheri Qendra e Kulturës së Ferizajt, e përshtatur për funksione muzeale, dhe synon të shërbejë si vend dokumentimi, hulumtimi dhe edukimi për publikun.

SITUACIONI
P 1:1000

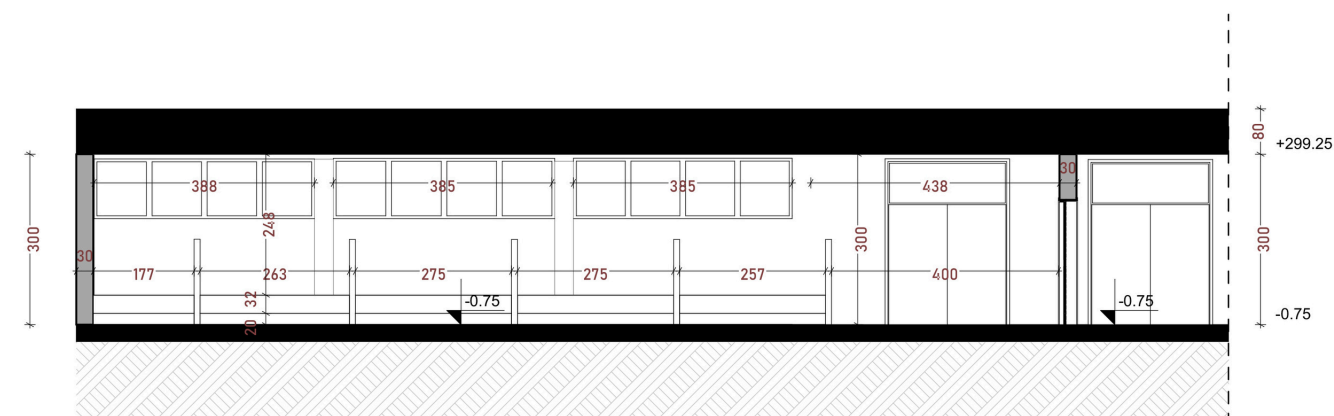

PRERJA A-A **P 1:100**

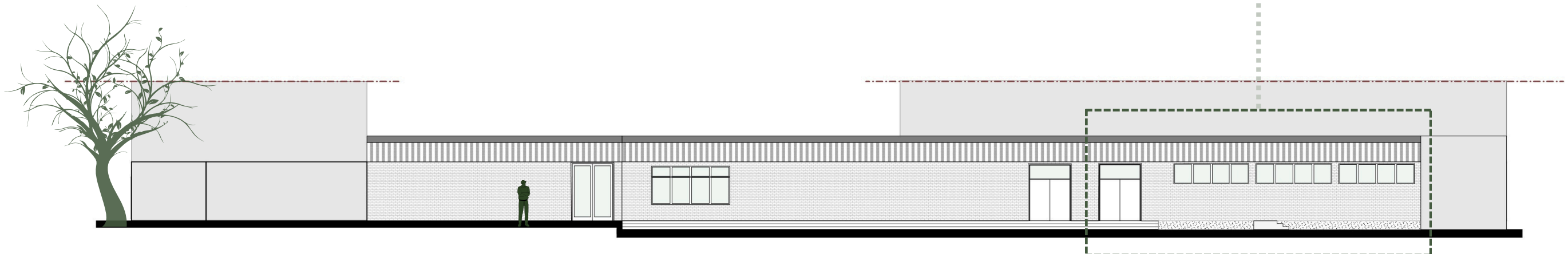

Ndërtesa aktuale e Muzeut të Ferizajit, e cila më parë ka shërbyer si kuzhinë e ish-ushtresë serbe, gjendet në një pikë të përshtatshme të qytetit. Megjithatë, për shkak të kufizimeve të hapësirës dhe rritjes së numrit të ekspoziteve, ekziston një kërkesë e vazhdueshme që muzeu të zhvendoset në një lokacion më të përshtatshëm dhe me kushte më të mira për ekspozim dhe ruajtje. Kjo nevojë pasqyron kërkesën në rritje për një muze më funksional dhe më përfaqësues për qytetin.

I themeluar në vitin 2011, Muzeu funksionon brenda objektit ku ndodhet edhe Galeria e Arteve dhe Qendra për Inovacion në Ferizaj. Orari i tij është nga e hëna deri të premten, 08:00–16:00, duke e bërë atë të qasshëm për vizitorët gjatë javës. Megjithëse regjistrimi i vizitorëve bëhet vetëm mekanikisht nga udhëheqësi, pa metoda digjitale, muzeu mbetet institucioni i vetëm i këtij lloji në Ferizaj, duke mbajtur një rol qendror për trashëgiminë dhe kulturën e qytetit.

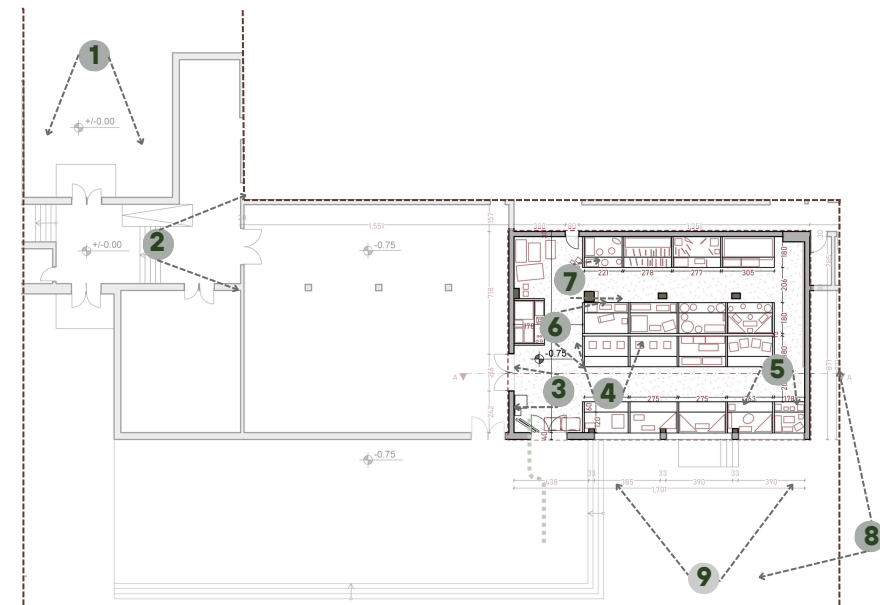
HAPËSIRA E MUZEUT

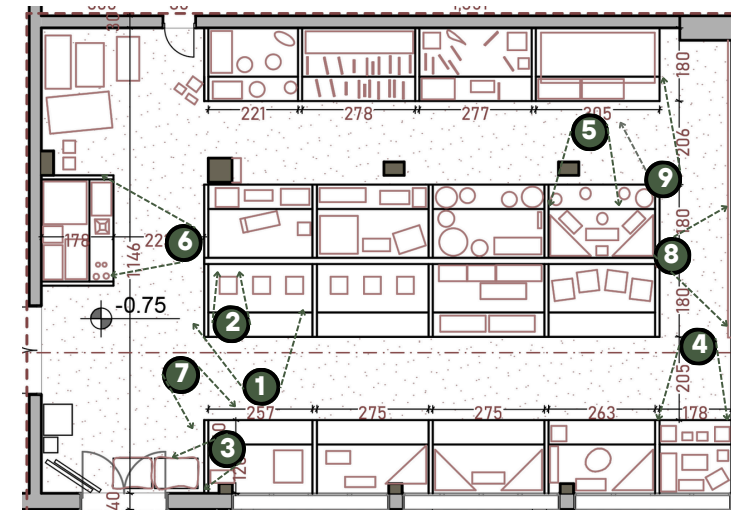
FASADA
P 1:200

Muzeu i Ferizajt zotëron rreth 1000 eksponate që përfshijnë tri fusha kryesore: arkeologji, etnologji dhe histori. Koleksioni përmban objekte të mbledhura kryesisht nga vetë muzeu, por gjithashtu edhe dhurata nga familje të ndryshme, çka pasqyrohet në përshkruesit e ekspozitave. Disa nga gjetjet konsiderohen të rralla dhe me vlerë të veçantë, duke e bërë koleksionin jo vetëm pasuri lokale, por edhe potencial për studime dhe hulumtime më të thelluara.

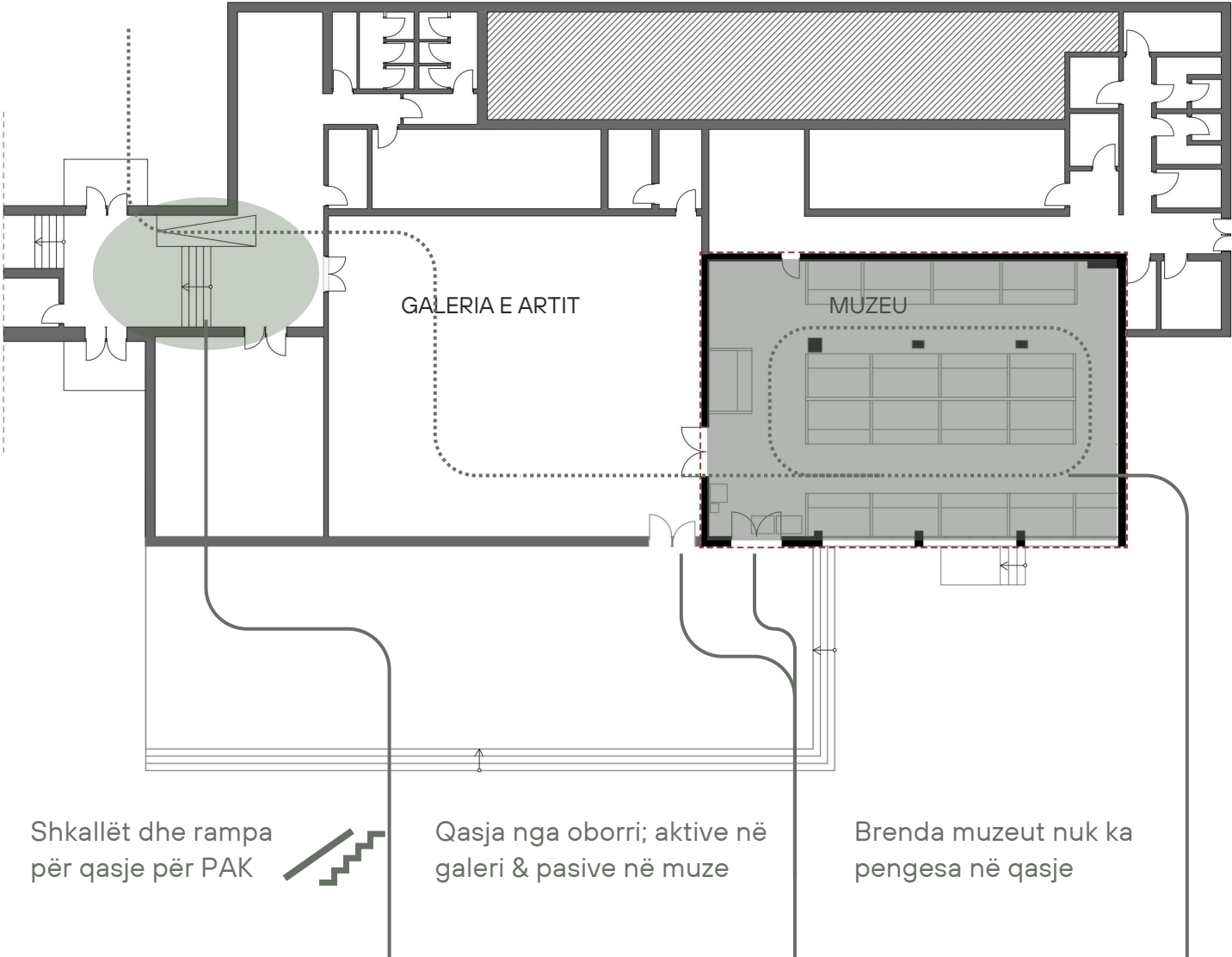

PAMJE TË MUZEUT - SITUACIONI DHE PËRHHESA

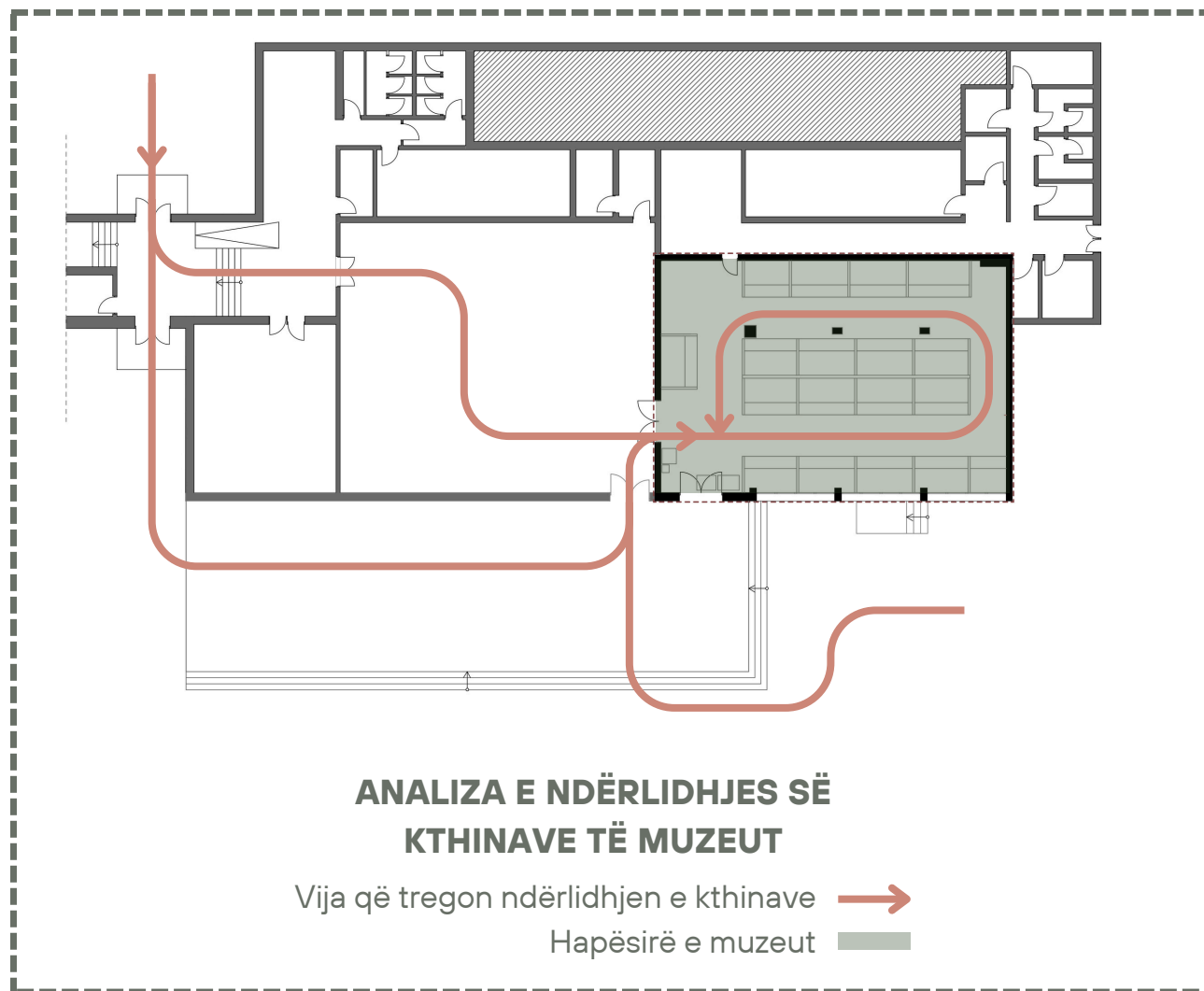

PAMJE TË MUZEUT - DETAJE NGA PËRHHDESA

ANALIZA E QASSHMËRISË

Muzeu i Ferizajt ofron qasje për persona me aftësi të kufizuara (PAK), duke pasur të vendosur rampë që tejkalonë disnivele e hyrjes. Nga qyteti, hyrja kryesore është e niveluar me tokën, çka lehtëson qasjen për vizitorë të të gjitha moshave dhe aftësive. Si pjesë e Qendrës së Kulturës, muzeu mund të arrihet si nga hyrja e jashtme, ashtu edhe përmes galerisë së arteve, duke e bërë atë një hapësirë të integruar brenda kompleksit kulturor të qytetit.

PAMJE E FAMULLISË MË 1903

FERIZAJI NË VITIN 1903

Ferizaj

Pratëmbajtja e Ferizajt gjatë 1912

PRATËMBAJTJA E FERIZAJT GJATË 1912

FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

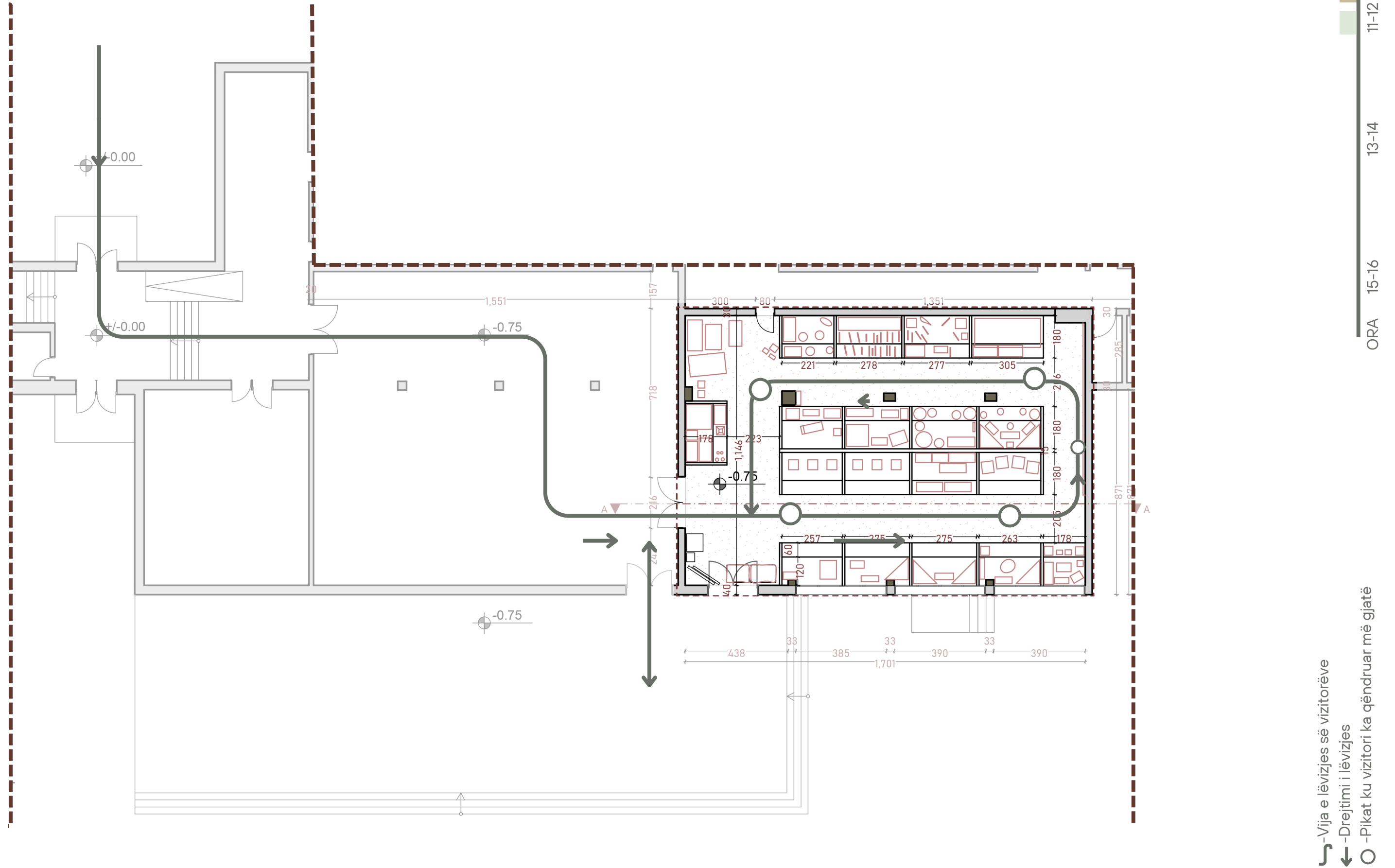
FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

FERIZAJI NË VITET E 2044 TË SHEKULLIT XX

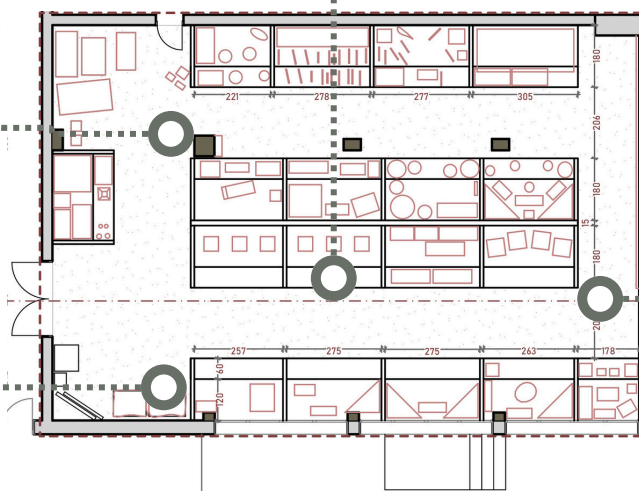
ANALIZA E LËVIZJES SË VIZITORËVE NË PËRHHDEË TË MUZEUT TË FERIZAJIT

KARAKTERISTIKA TË TJERA

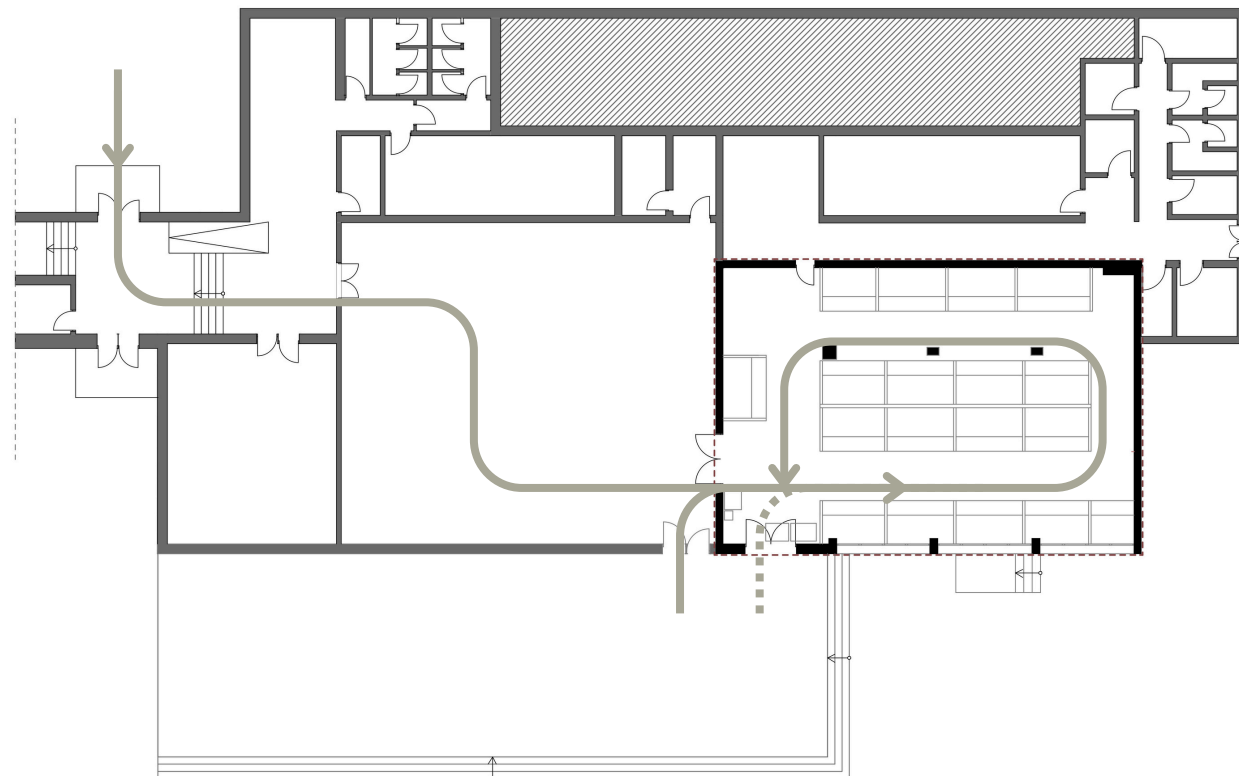
Muzeu i Qytetit të Ferizajt posedon një koleksion të pasur me mbi 1300 eksponate, të cilat përfaqësojnë një spektrum të gjerë të trashëgimisë materiale dhe shpirtërore të rajonit. Ndër artefaktet më të çmuara gjenden objekte arkeologjike të zbuluara në lokalitete si Varoshi dhe Talinoci i Muhaxherëve, të cilat dëshmojnë gjurmë të jetës nga periudha ilire, romake e deri te mesjeta. Seksioni etnografik i muzeut përfshin një gamë të gjerë veshjesh popullore, stoli, orendi shtëpiake dhe vegla pune, të cilat shpalosin mënyrën e jetesës tradicionale të banorëve të Ferizajt dhe fshatrave përreth. Në anën tjetër, pjesa historike mbledh dokumente, fotografi dhe artefakte nga periudha osmane, koha e Jugosllavisë, si dhe zhvillimet politike e shoqërore pas vitit 1999, duke ofruar një pasqyrë të historisë urbane e qytetare të Ferizajt.

Përveç ekspozitës së përhershme, muzeu ka qenë skenë edhe e ekspozitave të përkohshme që kanë sjellë para publikut krijime të artistëve lokalë dhe koleksione të ndryshme të huazuara, duke i dhënë muzeut funksionin e një hapësire dinamike kulturore. Këto ekspozita kanë ndihmuar në rritjen e ndërgjegjësimit qytetar për rëndësinë e trashëgimisë dhe kanë nxitur dialog mes brezave të ndryshëm. Megjithatë, pavarësisht pasurisë së madhe të eksponateve, muzeu përballet me një mangësi të theksuar të hapësirave, pasi ndërtesa aktuale nuk i plotëson standardet për ekspozim dhe ruajtje. Kjo bën që një pjesë e konsiderueshme e koleksionit të mbetet e paekspozuar dhe e padukshme për publikun, duke kufizuar potencialin e muzeut si institucion edukativ dhe turistik.

Hapësirat e vizituara më së shumti - ●
Pikat më atraktive/ tërheqëse për vizitorët - ○

Muzeu ka tipologji lineare, me një hapësirë të vetme të dedikuar për ekspozim, gjë që e bën atë të thjeshtë për navigim. Ndarja e sektorëve është simetrike në të dy anët, duke krijuar një qartësi në rrjedhën e vizitës. Hapësira, edhe pse relativisht e vogël, përmban rreth 1000 eksponate të ndara në tri sektorë: arkeologji, etnologji dhe histori. Për shkak të ndriçimit natyral nga dritaret, sektori i arkeologjisë është zhvendosur pjesërisht, çka e vështirëson ekspozimin e plotë dhe një organizim më të lehtë të rrëfimit muzeal.

<https://www.ecmandryshe.org/>

